

на родната ни литература и литературознание то те се засягат в статията на Ефрем Каранфилов за съвременната българска поезия; в изказванията на Илия Волен, Младен Исаев и Валери Петров, които споделят свои становища по най-характерните и плодотворни тенденции в съвременната ни литература; в рецензиите на В. Злиднев за книгата на Ив. Цветков — „Максим Горки и българската литература“, на Кръстьо Генов за фундаменталния труд на академик Михаил Арнаудов — „Психология на литературното творчество.“ Второ поправено и допълнено издание и на Н. Фортунатов за изследването на Евдокия Метева — „Към въпроса за изграждането на художествения образ у Л. Н. Толстой. Наташа Ростова. Живен материал и литературен тип.“

В рубриката „Разказват главните редактори на чуждестранните списания“ Пантелей Зарев разкрива в главни линии плана на „Литературна мисъл“ за 1966 година и между другото изтъква: „Важна задача, неведнъж занимавала редакцията на списанието, е била и си остава — да се установят връзки с литературоведите и литературните органи на Съветския съюз, на другите социалистически страни и на Запада. През тази година списанието ще положи всички усилия да разшири вече установените връзки, като например тези с „Вопросы литературы“, и да положи началото на нови.“ Нека се надяваме, че след радужно приетата покана ще последват делови взаимоотношения и контакти.

Хр. Й.

ИЗ ОТЧЕТНИЯ ДОКЛАД НА ИНСТИТУТА ЗА ЛИТЕРАТУРА ЗА РАБОТАТА МУ ПРЕЗ 1965 г.

През последните години в развитието на литературознанието у нас се забелязва значителен напредък. Появи се стремеж към създаване на обобщаващи трудове, в които се разглеждат и разработват проблеми на българската литература от общонационално значение (История на българската литература, Пано라마 на българската литература, развитие на българската литература критика, отделни периоди на старата ни литература и др.). Значително се засилиха монографичните изследвания за отделни писатели и литературни направления. Вниманието на литературоведите се насочва към съществени проблемни въпроси на художествеността и стила, на образа и структурата на художествената творба, на проблемите на жанровете. Заедно с това налице е едно обогатяване и разширяване на конкретната тематика на научните изследвания, разширява се теоретическата база, развива се широк обмен на мнения върху основата на марксистко-ленинската методология. От друга страна, се забелязва актуализиране на литературните проблеми с оглед изискванията на нашата съвременност.

Тези характерни особености намериха отражение и в научно-изследователския план на института за 1965 г. В него се очерта по-ярко значението на колективните проблеми и на планоността.

Колективните проблеми обединяват усилията на научните сътрудници, освобождават ги от излишни лутания и от индивидуалистични забегки, способствуват най-добре и най-задълбочено да се изясняват проблемите. Тази тенденция към планираност и колективност в работката на проблемите ще продължи и напред.

На първо място стои написването на История на българската литература. Това е една задача от национално значение, като се има предвид, че Историята ще даде цялостен поглед върху вековното развитие на нашата литература, ще осмисли и съвременното ѝ състояние. С възпитателното си значение тази колективна задача е пряко свързана както с изискванията на нашия съвременен живот, така и с изискванията на съвременната ни литература.

Друга обща задача, към която са съсредоточени усилията на целия колектив в института, е Речникът на българската литература. Това също е дело от национален характер, което ще разшири познанията за нашата литература.

На трето място трябва да споменем онези проблеми, за чието разработване бяха съставени широки колективи. Най-напред трябва да отбележим проучванията, свързани с Великата октомврийска революция и развитието на българ-

ската литература. Разработването на тази проблема се насочва конкретно към ознаменуване 50-годишнината от Октомврийската революция. Но нейната роля и значение ще се разпростират по-дълбоко и върху всички аспекти на съветско-българските литературни взаимоотношения, върху принципите на марксистко-ленинското сравнително литературознание, както и върху революционната същност на нашата литература, върху партийността на литературата ни, нейните съвременни задачи и перспективите на нейното развитие. Тази проблема е в най-пряка връзка с конкретните политически изисквания, характерни за настоящия исторически момент.

Друга подобна колективна проблема от особена важност за цялата дейност на института, това е проблемата народност, партийност и хуманизъм, за чиято разработка се е заемал един значителен колектив. Значението на този въпрос е от особена важност днес, когато се правят толкова опити от страна на буржоазните литературовеоди да противопоставят един абстрактен хуманизъм тъкмо на партийността в литературата и по-специално на нашата социалистическа литература.

Важно значение има също така и разработването на проблемата фолклор и литература.

Ето това са някои от основните колективни задачи, които характеризират работата на института през 1965 г. и стремежът тази работа да бъде в пряка връзка с живота на нашия народ и с големите перспективи, които стоят пред него в настоящия етап от нашето историческо развитие. Несъмнено и индивидуалните планови задачи си имат своето място и значение за развитието на института и литературната ни наука.

1965 г. бе изключително благоприятна за развитието на нашата литературна наука. Ясните идеологически цели, поставени пред творческата ни интелигенция от VIII конгрес на БКП и тяхното конкретно интерпретиране от Майския пленум на ЦК, благоприятните условия за творчески размах на мисълта и за отстояване на научните завоевания, за широка обмяна на мнения, спомагаха да насочваме нашата работа с по-голяма увереност към утвърждаване на завоеванията на социалистическо-реалистическата ни литература.

Как изпълни своите задачи нашият институт през 1965 г.?

Да видим най-напред как работи колективът на института по разработването на основната проблема, залегнала в централния план на Академията — Историята на българската литература. Както е известно, след хубавото и обстойно

обсъждане на втория том, до края на 1965 г. той трябваше да бъде окончателно завършен и представен за печат. Работите по втория том са вече завършени. Всички глави бяха обстойно обсъдени от редакцията на тома, поправени от авторите, представени и отново редактирани. Предстои да се довърши преписването им и да се изчетат от главната редакция. Основната подготовка по втория том може да се смята в общи линии за завършена. Редакцията смята, че той значително се подобри в научно отношение и във външно оформление.

До края на годината завърши работата и по том трети на Историята. Вече са представени материалите от почти всички автори, голяма част са обсъдени в секцията. По план обаче ние трябваше да ги подготвим за широко обсъждане, което не успяхме да осъществим. Вина за това носят както отделните автори, така и редколегията, която не е проявила достатъчно настойчивост. Трябва да подчертаем, че специално Секцията за българска литература след Освобождението беше много активна при обсъждането на голяма част от представените материали за том трети, предави сериозни методологически и научни изисквания към авторите. В основни линии може да се смята, че и работата по том трети е завършена. Сега предстои да се обсъдят онези глави, които бяха представени напоследък, да се комплектува томът и се обсъди през първата половина на 1966 г.

Четвъртият том на Историята, както е известно, бе презапланиран за окончателно завършване през 1966 г. Ако редакцията на тома обаче, както и Секцията за съвременна литература не започнат системна работа още от началото на 1966 г., не проявят настойчивост — положението с том четвърти може да се окаже много неблагоприятно.

Какво е положението с друга една голяма задача на института — Речникът на българската литература? До края на годината по плана трябваше да бъде завършена цялата работа до буквата „Д“ включително. Трябва да изтъкнем, че работата по Речника започна добре. Бе обсъден и приет словникът. Материалът бе разпределен за работа. Редакцията се събира често, обсъжда организацията на работата, търси причините за изоставане на някои сектори. Една част от статиите са вече постъпили в редакцията. През м. януари ще постъпи и друга значителна част. От личните отчети на сътрудниците се вижда, че всички в една или друга степен са изпълнили своите задължения към това важно колективно дело.

Вече изтъкнахме голямото научно значение на проблема: Изследване благотворното влияние на Великата октомврийска революция върху българската литература. Тази тема е предвидено да бъде разработвана от колектив в продължение на няколко години. Първите резултати от проучванията трябва да се получат през 1966 г., с оглед да се публикуват за 50-годишнината на Великата октомврийска революция. През настоящата година бе създадена научна програма за разработването на проблема. Ръководителят направи обстоен научен доклад върху състоянието на досегашните проучвания, нерешените въпроси и методологическите основи, върху които те ще бъдат разработени. Бяха очертани главните насоки на работа. Очертах се не само конкретните въпроси, свързани с българския литературен материал, но и важни методологически проблеми на сравнителното марксистическо литературознание, които най-добре могат да се решат върху основата на светско-българските литературни отношения. След обсъждането на доклада в широк кръг от специалисти, бе съставен списък на темите, които ще бъдат разработени през 1965—1966 г. Разработването на тази проблема е предвидено да се осъществи в най-тясно сътрудничество със съветски литературоведи. За целта бяха проведени съвместни обсъждания и консултации в Института за световна литература и Института за славяноведение при АН СССР, както и в Института за литература при АН на УССР, в резултат на което се получи уеднаквяване на схващанията по основните методологически въпроси и се набеляза програмата на съвместната работа за тази година. Още в първата книга ще вземат участие съветски учени, а през есента на т. г., върху резултатите от съвместната работа ще проведем общ симпозиум.

Съвместната работа върху тази проблема трябва да послужи като начален стадий за една голяма обща работа между българските и съветските литературоведи върху разработването на най-актуалните проблеми на съвременния литературен процес.

По проблема: Народност, партийност и проблемът за хуманизма, предвиден за завършване през 1966 г. беше подхвърлено по аналогичен начин: ръководителят разработи предварителен научен доклад по проблема, с оглед да се изясни неговото място и значение за науката и за съвременното литературно развитие, какво е направено досега по неговото разрешаване и какво предстои да се направи. Редица от участниците в обсъждането поеха задължение да разра-

ботят отделни аспекти в основните проблеми. И разработката на тази тема е предвидено да бъде завършена до края на 1966 г.

Друга колективна задача по нашия план е разработването на темата „Основни моменти в развитието на старата българска литература“. През 1965 г. бе обсъдено съдържанието на проблема, набелязани са основните теми и авторите, които ще ги разработят. Започната е работа по темите.

Колективна задача също е и проблемата „Фолклор и литература“, която трябва да бъде завършена до края на 1966 г. През отчетната година проблемата е обсъдена, разгледани са нейните възможни аспекти за разработка и са раздадени темите.

Чрез тези теми ние не само подготвяме и разработваме някои нови и важни страни в литературознанието, но и разработваме нови методики за организиране на научния труд, за по-успешно взаимно подпомагане на сътрудниците, за по-голяма обществена ефективност на нашата работа. Главната тежест в работата е оставена за идущата, 1966 г., когато темите трябва да бъдат окончателно завършени.

Такова е състоянието на колективните задачи, които бяха основата на нашия научно-изследователски план за отчетната 1965 г. Но, освен тях, научните сътрудници имаше да изпълняват и лични задачи — определени теми, които са включени в плана пак с оглед на разрешаването на основни научни проблеми. Те в значителна част са изпълнени.

Постигнати са успехи при подготовката за печат на редица важни ламетници на старобългарската книжнина (съчинения на Климент Охридски, на Превзвигер Козма и Черноризец Храбър, на Болонския псалтир), при написване на монографии за П. Р. Славейков и Иван Вазов, както и върху проблемите за романтизма, творчеството на П. К. Яворов, Емилиан Станев, върху българския исторически роман, епическите жанрове, развитието на критическата мисъл, проблемите на стила и пр.

В завършените и приети за печат трудове на института през 1965 г. ние можем да отчетем значителни сполуки и постижения.

Тук трябва да споменем труда на проф. Емил Георгиев — „Литература на изострени борби в средновековна България“. В този труд научно се осветлява един важен период от развитието на българската книжнина, като въпросите са разгледани задълбочено въз основа на много нов и богат материал.

Макар да няма непосредствена връзка с литературата, трудът на акад. М. Арнаудов върху Българското книжовно дружество представлява една ценна и първа по рода си у нас книга върху историята на българската наука и за нейната роля в освободителната борба на нашия народ.

Трябва да отбележим и труда на ст. н. с. Боньо Ангелов „Рилска преразка на „История славянобългарска“. Това е труд, който съдържа много ценни факти и данни, обогатяващи нашата историография, прави се съпоставка между историографията на нашия народ и другите балкански народи.

Като сполука в работата на института трябва да отчетем и труда на извънштатния сътрудник на института Любен Георгиев „Пеньо Пенев — поетът с ватенката“. В тази книга авторът е събрал голям фактически материал и го е подредил така, че посредством фактите е очертал цялостния образ на поета. И заедно с това, пак посредством факти, авторът е съумял да даде цялостната атмосфера, в която живее и твори поетът. Чрез тази книга Любен Георгиев прави значителен принос за навлизане в творческата същност на един от най-интересните съвременни поети, заслужено добил голяма популярност.

Принос в науката прави трудът на Илия Конев — „Българо-сръбски и българо-хърватски литературни и културни отношения. Материали и документи.“ Тук са разкрити и показани много нови факти за общуването и взаимното подпомагане на децата на тези братски народи, близостта и общността на литературното им развитие.

Към достиженията на института през изтеклата година трябва да прибавим и труда на Дочо Леков — „Фолклор и художественото творчество на Любен Каравелов“, който има приносен характер и разкрива възможностите на автора за изследователска дейност.

През годината излязоха от печат още т. XVI и XVII от Известията на института, както и книгите „Дамаскините в българската литература“ от Д. Петканова, „Съветската литература в България“, сборник от документи и материали, т. II, П. Р. Славейков — Съчинения, т. II, Ив. Д. Шишманов — Избрани съчинения, т. I, които бяха отчетени миналата година.

Трябва да приемем като висока научна оценка фактът, че през 1965 г. в СССР бяха преведени и издадени четири глави от книгата на ст. н. с. Атанас Натеv — „Цел и самоцелност на изкуството“, изработена по плана на института. На словенски език бе преведена и неговата

книга „Изкуство и общество“. Същата излиза и на руски език в Москва.

Тук трябва да споменем високата оценка, която получиша чрез критиката редица наши издания: трудът на Георги Димов — „Българската литературна критика през Възраждането“, на акад. Михаил Арнаудов — за баладичните мотиви и за Любен Каравелов, трудът на Васил Колевски — „РЛФ — борец за партийна литература“, сборникът „Съветската литература в България“, трудът на Иван Цветков — „Максим Горки и българската литература“, на Илия Конев — „Българо-югославски литературни взаимоотношения през XIX в.“

И през 1965 г. сп. „Литературна мисъл“ продължи да укрепва своята положителна роля в идеологическия и литературно-теоретическия живот на нашата страна, отстоявайки своите позиции за висока идейна възискателност, марксистко-ленинска принципност и активна творческа инициатива в съвременното наше литературознание. На страниците на списанието бе отразена дискусиата „За традициите и новаторството в съвременната българска литература“.

Проблемите на съвременната българска литература стояха на преден план през изтеклата година. Статията на акад. Людмил Стоянов „Поезия и правда“, на Любен Георгиев „Съвременност и поезия“, на Здравко Петров за Никола Фурнаджиев, на Атанас Лазовски за Атанас Далчев, на Хр. Йорданов за Веселин Андреев, на Ефрем Каранфилов за Георги Джагаров, на Кръстьо Куюмджиев за образите на комунистите в творчеството на Димитър Димов се посрещнаха добре от нашите съвременни писатели и от литературната критика.

Особен интерес предизвикаха и изказванията на редица съвременни български писатели за литературната критика. С голяма готовност се отзоваха писателите: Димитър Талев, Ана Каменова, Светослав Минков, Емил Манов, Йордан Радичков, Серафим Северняк, Георги Джагаров, Андрей Гуляшки, Камен Зидаров и Ст. Ц. Даскалов.

„Литературна мисъл“ все повече се утвърждава като необходимо и ценно списание в нашия съвременен литературен живот. В публикуваните статии се отбелязаха най-ярките проявления в литературните ни завоевания през годината. Получиха оценки най-значителните художествени и литературоведчески творби от български писатели, литературоведи и критици.

Редица актуални проблеми на марксистко-ленинската естетика бяха засегнати в диалога на Людмил Стоянов за

съвременната поезия и нейния характер, в статията на Никола Георгиев — завършеност и незавършеност на художественото литературно произведение, в изследването на Кр. Генов — кълнове на романизъм в Паисиевата „История славянобългарская“, в изследването на Георги Димов за българската литературна критика през 80-те години на XIX век, в проучването на Боньо Ст. Ангелов на проблемите на художествеността, поетиката и литературната теория в старобългарската литература и на Димитър Аврамов — натуралистичната естетика във Франция.

С не по-малък интерес са посрещнаха и публикациите за литературната ни класика. Статиите на Боньо Ангелов за българо-византийските литературни връзки, на Дочо Леков за положителния герой в българската белетристика през Възраждането, на Минко Николов за смеха на Смирненски, на Боян Ничев за Петко Тодоров и другите от кръжеца „Мисъл“, на Стефана Таринска за Ботевиya фейлетон във вестник „Будилник“, на Милена Цанева за поемите на Иван Вазов и др. имат несъмнена научна стойност. Една значителна част от тези статии изясняват нерешени проблеми и важни процеси, свързани с литературното ни развитие от миналото. А друга част ще бъде използвана при написване Историята на българската литература.

Бяха разработени в редица проблемни статии и моменти от литературния процес в чуждестранните съвременни литератури.

Не можем да не изтъкнем, че през изтеклата година значително укрепнаха и се разшириха международните ни научни връзки.

Важно значение за укрепване международното научно сътрудничество на института има първата конференция на директорите на литературните институти от европейските социалистически страни, организирана в Будапеща по инициатива на Института за литература при Унгарската академия на науките. На тази конференция се обмени опит по научно-организационната работа и се обсъди въпросът за създаване на условия за многостранна съвместна научна работа по проблеми, интересували всички страни.

Изключително значение за по-нататъшното развитие на нашия институт и на нашето литературнознание ще има установения контакт и подписания протокол за съвместна работа между нашия институт и съветските литературни институти, представени в лицето на Института за славяноведение. Създаден върху основата на съвместната разработка на проблема

Великата октомврийска социалистическа революция и развитието на българската литература, този контакт в близките години ще се превърне в мощен фактор за съвместна работа по най-актуални проблеми на съвременното марксистко литературознание и за издигането на нашата родна наука.

Когато говорим за международните връзки на нашата наука не бива да омаловажаваме подготовката ни за участие през 1966 г. в един от много важните научни конгреси у нас — конгреса по балканистика. На редица другари от нашия колектив предстои да се подготвят сериозно, за да представят родното литературознание на този голям научен форум.

За укрепване международните връзки на нашата наука значително допринесоха и посещенията на редица видни учени в института. Пребиваването на доктора на филологическите науки И. Г. Неупокоева и запознаването ни от нея с работата на Института за световна литература върху Историята на световната литература и върху редица актуални проблеми, пребиваването на проф. Д. Ф. Марков и творческите срещи с него по важни въпроси на нашата литература, на зам. директора на Института за световна литература А. А. Петросян и на научния сътрудник Г. Гачев, на члена на редколегията на сп. „Вопросы литературы“ С. Машински, на чл.-кор. на Чешката академия на науките Хоралек и на научните сътрудници Зд. Урбан, Д. Хронкова, В. Бехиньова, на проф. Бакоши — директор на Института за литература при Словашката АН и научния секретар на същия институт Молнар, с който се уговори сътрудничество и др. значително допринесе за създаване на благоприятна атмосфера за творческо научно общуване и обмяна на научен опит.

Каква е била извънинститутската научна дейност на сътрудниците на института — извънредно богата. Редица сътрудници от института активно са участвували в литературния живот, вземали са отношение по много важни и актуални проблеми и техните имена могат да се видят в почти всички литературни и научни списания.

Също така и книжовната продукция на отделните сътрудници в института е богата и голяма. Така напр., през изтеклата година чл.-кор. Героги Цанев е публикувал книгите: „Писатели и проблеми“, „Традиция и новаторство“. Проф. Стоян Каролев — „Димчо Дебелянов“, второ допълнено издание. Ст. научен сътрудник Минко Николов — „Антон Страшимиров, монографичен очерк

и „Христо Смирненски,“ литературен очерк. Милена Цанева — „Из поетичния свят на Иван Вазов. Сборник от студии.“ Кръстьо Генов — „Яворовите творби. Литературно-критически анализ“. Ефрем Каранфилов — книгите: „Литературно-критически статии“ и „Български поети“. Атанас Натев — „Съвременната западна драматургия. Насоки и тенденции“ Проф. Емил Георгиев — „Общо и сравнително литературознание“ и др.

Много от научните сътрудници на института са представили в издателствата книги, които предстоят да излязат от печат в най-скоро време. Така напр. чл.-кор. Пантелей Зарев е приготвил и дал за печат Книга първа от многотомното си научно изследване „Панорама на българската литература“. Предадена е в издателството и книга втора. Този труд ще даде ново осветление и оригинално решение на редица основни въпроси от развоя на нашата литература.

Някои сътрудници са направили свои публикации в чужди списания и вестници. Така напр. участвували са със свои публикации в чужди списания проф. Емил Георгиев, Ефрем Каранфилов, Кръстьо Генов, Иван Цветков и др.

Огромна е живата популяризаторска дейност на нашия научен колектив.

Тя почти не може да се обхване. Ще изброим само някои по-големи общонародни акции, като участието в Месеца на съветската литература, в Декадата за белоруската и арменската култура, в сесията, посветени на Бачо Киро, Априлов, Бозвели, Т. Г. Влайков, Хаджи Димитър и др., във факултета по литература в Перник, в Седмицата за балканска взаимност, в множество чествувания на писатели, във войскови подразделения, в народни университети, партийни теоретически конференции и пр.

Като правим равностметка на многостранната и плодотворна дейност на института за изпълнение на плана през 1965 г., не можем да не почувствуваме, че колективът се е заловил за големи, важни и изключително отговорни задачи. За доброто изпълнение на тези задачи се изисква висока степен на организираност в работата на колективите и секциите, строгост и възискателност от страна на ръководителите, съсредоточеност, деловитост, трудолюбие и самодисциплинираност от всеки един от нас. Заедно с това — засилване на творческия колективен живот, премахване на излишните заседания, засилване на другарската взаимопомощ и доброжелателство.

КНИГОПИС

- Арнаудов, Михаил. Поети и герои на Българското възраждане. С., Бълг. писател, 1965. 456 с.
- Архив на Г. С. Раковски. т. III. Писма до Раковски. Подготвил за печат и обяснителни бележки Веселин Трайков. С., БАН, 1966. 964 с.
- Богданов, Иван. И те са хора. Трагикомични истории с български писатели. С., Профиздат, 1965. 208 с.
- Богуславский, В. А. и В. А. Диев. Русская советская драматургия. Основные проблемы развития. 1936—1945. М., Наука, 1965.
- Василев, Стефан П. Строители на родната реч. Очерци върху езика и стила на наши писатели. Кн. III. С., Бълг. писател, 1966, 212 с.
- Георгиев, Емил. Хуманизмът в литературата. С., НСОФ, 1966. 31 с.
- Георгиев, Любен. Пеню Пенев — поетът с ватенката. С., БАН, 1965. 532 с. С ил. и факс.
- Георгиев, Любен. Полемики по съвременни литературни въпроси. С. Наука и изкуство, 1965. 356 с.
- Горки, Максим. Писма до съветски писатели. С., Нар. култура, 1966. 422 с.
- Гросман, Л. Ф. М. Достоевски. С., Нар. младеж, 1965. 543 с.
- Дементьев, А. На новом этапе. Статьи о литературе. М., Советский писатель, 1965. 508 с.
- Добрев, Димитър. За красотата в живота. Лирическа проза, лит. статии, спомени. Състав. и ред. Ив. Сестримски. С., Нар. култура, 1966. 524 с. С портр. и факс.
- Кони, А. Ф. Воспоминания о писателях. Л. Лениздат, 1965. 392 с.
- Константинов, Константин. Път през годините. Ч. I-II. 2 попъл. изд. с., Бълг. писател, 1966. 647 с.